

HISTORISCHE
VERENIGING
MAASSLUIS

HISTORISCHE SCHETSEN

van en over Maassluis

NUMMER 69 | NOVEMBER 2016

INHOUD

Eerste digitale boek.....	1
Smitje de Smid.....	2
Henk Fortuin - karakteristiek kunstenaar	10
Meten en wegen	20
Kazematten in de Steendijkpolder	26
Archiefzorg in Maassluis	27
Maassluizers in bedelaarsgesticht de Ommerschans	37
‘Waarschouwing’ voor verplichte dankbaarheid	43
Harde vorst in ‘t jaer 1658 (gedicht).....	46
Werken als stoffeerder bij Oberreiter	49
Toon Udo en het Veerhuis	54
De Kouwe Cigaar	60
Bewoners van Maassluis in 1918	67
Een jeugd in Maassluis in de jaren ‘60	69
MVS	81
Reacties van lezers	84
Speurneuzen gezocht	88
Maassluis 60 jaar geleden	89

SCHRIJVERS

Boxhoorn, G.L. | Duijvestijn, Wim | Geuze, Huib | Hidde, Willem A. van der |
Hoek, Henk van den | Oprel, Jan | Paalvast, Cock | Ree, Rinus van de | Sar, C.J. van der |
Sluijter, Aad | Stelt-Berkouwer, mevr. L.J. van der | Vroombout, Maarten |
Wassenaar, Dick van | Wigt, Henk

AFBEELDINGEN

Algemeen Rijksarchief | Audiovisueel Archief Maassluis | Beeldbank Oud Ommen |
Collectie Van der Stelt | Collectie Van Rij | Drents Archief Assen | Haan, B. de |
Hartingsveldt, J. van | Hidde, Willem A. van der | Historische Vereniging Maassluis |
Kap-Favié, E. | Kooten, Olaf van | Loon, J. van | Maassluis Courant | Museum Maassluis |
Nationaal Archief | oudegewichtjes.nl | Paalvast, Cock | Sluijter, Aad | Smit, Henk |
Stadsarchief Vlaardingen | Steehouwer, Jan | Stichting Henk Fortuin | Vestjens, M.G.F. |
Vroombout, Maarten | Wigt, Henk

Foto omslag: Tekening van de Lange Boonestraat door Henk Fortuin

HISTORISCHE
VERENIGING
MAASSLUIS

SMITJE DE SMID

Door: Henk Wig

Begin 2011 heb ik, in het kader van mijn onderzoek naar industrieën op 't Stort, contact gehad met de heer Henk Smit. Met zijn gegevens en gegevens uit het archief van de HVM had ik de eerste versie van een beschrijving gemaakt en dit naar Henk Smit gezonden voor aanvulling en/of commentaar. Hij vond dat een aantal gegevens niet juist was, maar ik hoorde lange tijd niets van hem. Later begreep ik dat hij zelf bezig was met Fred Louter de historie van zijn bedrijf op te schrijven. Op 11 maart 2016 werd het boek 'Smit Maassluis 1900-2015, Sterk staaltje...' gepresenteerd, dat de historie van dit bedrijf uitvoerig beschrijft. Omdat niet alle leden van de HVM dit boek gelezen zullen hebben, menen we dat het een goed idee is om deze geschiedenis, aangevuld met mijn onderzoek, in verkorte vorm hier op te nemen.

De geschiedenis van het bedrijf begint in het jaar 1900 met Wolter Smit. Omdat het verhaal over vijf generaties handelt die allen Wolter of Henk heten en soms Piet, geven we de opeenvolgende generaties aan met een klein cijfertje. Zodat u niet in verwarring raakt.

Links de oude smederij, Kerkstraat 2.

Smitje de smid start in de Sandelijnstraat

In 1900 begon Wolter¹ Smit (*1875, Hasselt-Overijssel) de kachelsmederij en ijzerwinkel W. Smit in de Sandelijnstraat nr. 35. In datzelfde jaar huwde hij Alida Schilperoord (*1873, Delft). Al snel verwierf hij de bijnaam 'Smitje de smid', vermoedelijk omdat er ook al een schildersbedrijf was met de naam Smith. Zijn kleine postuur zal ook hebben bijgedragen aan de vorming van de bijnaam.

Al heel snel, op 1 januari 1902, nam Wolter de smederij over van Ed van der Staaij in de Kerkstraat nr. 2 en 4. De kachelsmederij in de Sandelijnstraat verkocht hij nog niet meteen, hij bood hem te huur aan. Waarschijnlijk is deze grote stap mogelijk gemaakt door zijn vrouw. Zij was voor haar huwelijk in dienst geweest van de Delftse burgemeester en van hem ontving zij bij gelegenheid van haar huwelijk het vorstelijke bedrag van 4000 gulden. In 1901 ruim voldoende om een lopend bedrijf en opstallen van te kopen. De woonhuizen op nr. 1 en 3 hoorden daar ook bij. Het verhaal gaat dat het bezit van deze panden een volslagen verrassing was voor Wolter, maar dat is niet aannemelijk, ze zullen echt wel in het koopcontract hebben gestaan. In elk geval was het welkome woonruimte voor het stel en later zou ook de oudste zoon met zijn gezin er nog een tijdje gebruik van maken.

Smit deed naast de hoefsmederij, wat steeds minder werd, vooral onderhoudswerk aan machines van bedrijven en schepen. De verkoop en het onderhoud van kachels voor particulieren was ook een belangrijke inkomstenbron. Dat zijn kennis en kunde oorspronkelijk in de smederij lag bewijst de opdracht die hij kreeg om de windwijzer van de Grote Kerk te maken. Anno 2016 staat dit stukje vakmanschap nog steeds op de Maassluise kerktoren.

Firma Smit smeedde de nieuwe windwijzer van de Grote Kerk. V.l.n.r.: twee medewerkers, Wolter Smit senior, zoon Henk, zoon Wolter, medewerker.

De tweede generatie en goede klandizie

In 1926 veranderde het bedrijf in een VOF (Vennootschap Onder Firma) en werden zonen Henk² (*1901) en Wolter² (*1905) mede eigenaar. Zoon Piet² (*1902) had een maritieme loopbaan, maar hielp waar mogelijk als invalkracht. Het gezin moest alle zeilen bijzetten, want het ontbeerde de

moeder. In 1922 was Wolters¹ vrouw Alida overleden, de jongste van de acht kinderen was toen 11.

Henk² trouwde in 1928 met Trijntje Brouwer. Zij kwam uit een redersfamilie met meerdere schepen en dat betekende genoeg werk voor de firma Smit. Voorts waren de grote bedrijven zoals scheepswerf De Haas, Oliefabriek De Ploeg, de Vereenigde Touwfabrieken, Kuiperij De Neeff, Kistenfabriek Van Toor goede klanten van Smit. Henk was een man met visie, want daarnaast ging hij zich op de kleinhandel richten. Hij opende een nieuwe winkel in ijzerwaren en gereedschappen in 1936 aan de Marnixkade nr. 5 op de hoek met de Nieuwe Kerkstraat. Dat was het winkelpandje van de zusters Antje en Miet Warnaar, een kruidenier annex heetwaterstokerij. Erachter, met de ingang naar de Kerkstraat, was de smederij van vader Wolter, waarin zoon Henk als kachelsmid van start was gegaan. Nieuw was dat hij daarbij actief reclame maakte en adverteerde in de bladen De Schakel en De Gids. In 1937 organiseerde hij de reclameweek met allerlei cadeautjes en kortingen.

De derde generatie, van smederij naar winkel

In 1949 richtte Henk² met zijn zoon Wolter³ (*1930) een nieuwe VOF op. Oom Wolter² trok zich terug als vennoot. Opa Wolter¹ trok zich eindelijk op 74-jarige leeftijd geheel terug uit het bedrijf.

Er kwam een nieuw pakhuis bij in de Kerkstraat en in 1950 werd de eerste transportauto aangeschaft. In 1955 startte de volgende uitbreiding: de verkoop van haarden en kachels kreeg in de Hoogstraat nr. 5 een nieuwe showroom.

Het pand Marnixkade 5, op de hoek met de Kerkstraat, zoals Henk Smit het aankocht. Links zien we de smederij van Smit, aan het andere einde van de Kerkstraat.

Deze keus was mede ingegeven door de watersnood in 1953, toen de winkel en werkplaatsen op het schanseiland flinke waterschade hadden opgelopen. Henk had het letterlijk 'hogerop' gezocht voor zijn kostbare en kwetsbare handelswaar.

Het bedrijf kwam in moeilijke tijden terecht. De kosten van het beheer van de vele panden stegen aanzienlijk. De snelle groei van handel en industrie na de Tweede Wereldoorlog bracht veel en snelle veranderingen met zich mee. De regelgeving werd strenger en ingewikkelder. En een grote slag voor het bedrijf was het plotseling overlijden van de eigenaar Henk² in 1957. Wolter³ stond er op 27-jarige leeftijd alleen voor, zijn broer Piet³ was pas 14. Wolter was in 1954 getrouwd met Alagonda Ketting en zij hadden een tweeling, Theadora en Henk⁴ (*1954). Wolter was echter nog niet in de gelegenheid geweest om alle vereiste vakdiploma's te halen, dus het voortbestaan van de zaak kwam in gevaar.

Hoogstraat 5.

Om de moeilijkheden het hoofd te bieden besloot hij te investeren in zijn bedrijf. Wolter³ trok een bedrijfsleider aan met de vereiste vakdiploma's. En in 1960 opende hij de geheel gerenoveerde winkel aan de Marnixkade 5. Verder nam hij nog vele nieuwe initiatieven zoals meer personeel, nieuwe producten, nieuwe merken, beursactiviteiten, nieuwe transportmiddelen, etc. In 1960 trad de 17-jarige broer Piet³ (*1943) bij zijn broer in dienst. Toen Piet in 1962 werd opgeroepen voor militaire dienst, lukte het om vrijstelling te krijgen tegen een behoorlijke afkoopsom. In 1962 kocht Wolter 'De Nieuwe Smederij' op Kerkplein nr. 33. Dit pand werd in 1973 weer verkocht, wat ook het einde betekende van de smidsactiviteiten. Daar zat eenvoudigweg geen brood meer in. Waarschijnlijk heeft hij zo lang gewacht met het afstoten van deze activiteit tot zijn oom Wolter² met pensioen ging.

Vierde generatie, het bedrijf groeit en wordt gesplitst

In 1970 opende een nieuw Smit-filiaal aan de Kleinbaan, het tijdelijke winkelcentrum aan de Schubertlaan dat de voorloper was van winkelcentrum Koningshoek. Hij bracht hier het doe-het-zelfconcept van de bouwmarkt

onder, een goede keuze midden in een wijk in aanbouw. Zijn broer Piet³ begon in 1976 voor zichzelf in de winkel aan de Noordvliet met huishoudelijke artikelen, geschenken en luxe artikelen, een tak die Wolter daarom afstootte. Wolter ging zich richten op ijzerwaren en gereedschappen, het bedrijf werd overzichtelijker. Hij was een van de eersten in Nederland die een colorrobot aanschafte, een machine om verf op kleur te mengen. In 1976 trad ook zoon Henk⁴ toe tot de firma. In 1980 trouwde hij en werd zijn vaste taak in het bedrijf de verkoop.

Het pand Marnixkade 5, op de hoek met de Kerkstraat, na de verbouwing. Het pand van de voormalige smederij in de Kerkstraat is vervangen door nieuwbouw.

De jaren tachtig stonden in het teken van vooruitgang en vernieuwing, maar daarom ook van investeringen en risico's. Wolter besloot te gaan verbouwen en alles onder één dak te brengen. Hij liet de oude smederij in de Kerkstraat 2-4 slopen in 1982 en op die plek een magazijn bouwen. Ook het pand aan de Marnixkade, dat in verbinding stond met het magazijn, liet hij volledig verbouwen. Op 29 maart 1983 opende de compleet vernieuwde zaak van Smit op het Schanseiland. In 1986 werd echter duidelijk dat dit niet meer de geschikte plaats was voor het bedrijf. Op de plaats van de afgebrande oliefabriek De Ploeg kwam geen industrie terug, maar woningbouw. En de slechte bereikbaarheid van het Schanseiland voor de steeds groter wordende vrachtwagens was ook een obstakel voor de handel van Smit.

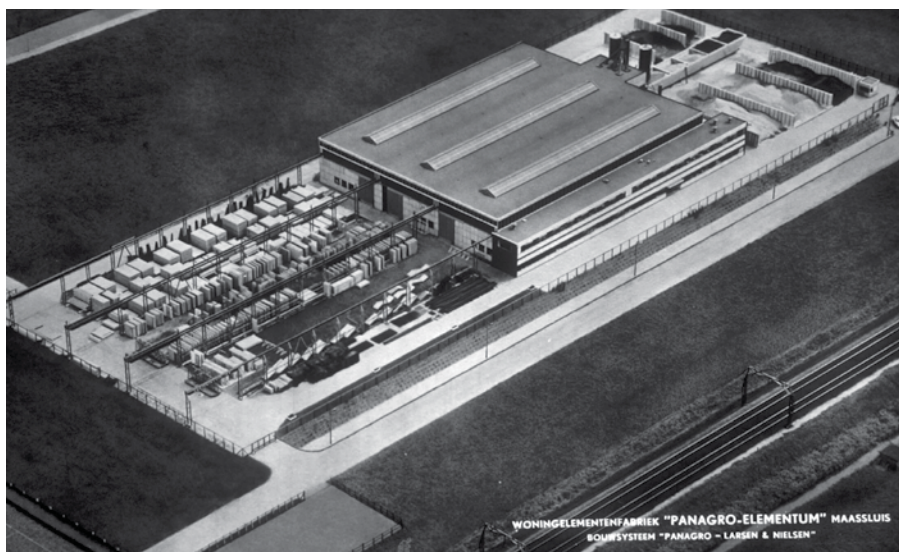
In 1988 trad Henk⁴ toe als medefirmant. Tevens besloten Wolter en Henk om via het bedrijf Elementum de enorm grote bedrijfsruimte aan de Industrieweg

nr. 20 te kopen. Dit was het pand waarin eerder Amatex gevestigd was geweest, de opvolger van de Maasdekenfabriek. Op 2 januari 1989 opende Smit de deuren. Het was een grote investering, zo kort na de dure – en achteraf overbodige – verbouwing aan de Marnixkade. En de nieuwe bedrijfsruimte moest ook nog aan alle kanten geschikt gemaakt worden aan de eisen van het bedrijf. Gelukkig kon Smit het teveel aan ruimte verhuren. En de royale ruimte bood mogelijkheden om zowel het bedrijf als het winkelassortiment uit te breiden.

Vijfde generatie en de verhuizing naar de Industrieweg

In 1994 trok Wolter³ zich terug uit de firma. In 2000 startte Henks oudste zoon Chris, de vijfde generatie Smit, op de boekhoudafdeling. Hij studeerde economie en was niet van plan om firmant te worden, maar deed wel veel ervaring op in het bedrijf. In 2006, toen Henk⁴ het rustiger aan wilde gaan doen, kwam zijn broer Peter⁴ (*1968) in beeld als opvolger. Tot aan het pensioen van Henk in 2015 hebben ze het bedrijf samen geleid, Peter als mede-eigenaar vanaf 2010 en als hoofd van het bedrijf na 2015. In 2009 overleed hun vader Wolter.

Er was inmiddels veel veranderd in de omgeving door het verdwijnen van de Elementumfabriek die vlak naast Smit lag. In plaats daarvan zou een woonwijk met winkels verrijzen. Omdat het oude Amatexgebouw toch niet voldeed, besloot Henk een geheel nieuw pand naast het oude te bouwen. Het oude pand kon daarna plaats maken voor een parkeerterrein. Op 1 januari 2002 werd dit nieuwe pand in gebruik genomen.

De Elementumfabriek aan de Industrieweg.

Door alle bouwactiviteiten was er geen gelegenheid geweest om het 100-jarig bestaan van het bedrijf te vieren. De gebroeders Smit vonden het een leuk idee om op 11-11-2011 een feest te geven voor familie en relaties ter ere van het 111-jarig bestaan. Het feest startte om 11.11 uur.

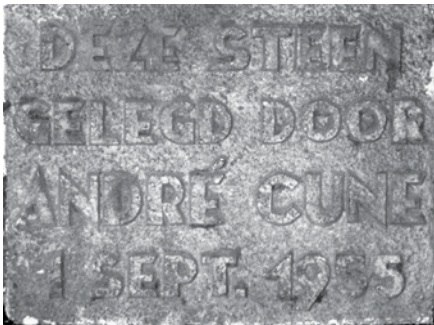
Henk gebruikte ook deze gelegenheid om de 'geredde' eerste steen uit het oude Maasdekengebouw te overhandigen aan mevrouw. E. van Zwieten. Dat zat zo.

De wonderlijke weg van een Eerste Steen

Begin 2011 heeft schrijver dezes, na een onderzoek naar verdwenen en nog bestaande industrieën op 't Stort, contact gehad met de heer Henk Smit. Gevraagd naar de geschiedenis van 'Smitje de smid' vertelde hij bezig te zijn met het doorspitten en ordenen van de oude administratie. Hij liet toen een aantal foto's en andere gegevens uit het verleden zien en ook de uit het oude Maasdekengebouw geredde 'eerste steen'. Deze vermeldde gelegd te zijn door André Cune op 1-9-1955. Ik wist dat Smit in eerste instantie was verhuisd naar het gebouw waarin ooit de Maasdekenfabriek was gevestigd. Later heette het bedrijf Amatex. Op internet gezocht naar een bedrijf dat zich Amatex noemde. Ik vond dat in Hooge Zwaluwe met als eigenares mevrouw E.L. van Zwieten, zij had er een groothandel

Henk Smit overhandigt de eerste steen van de Maasdekenfabriek, verpakt in een doos met foto, aan mevrouw Van Zwieten in 2011.

De eerste steen van de Maasdekenfabriek.

in cosmetica. Ik nam contact op en zij bleek een kleindochter te zijn van de heer Cune, de oprichter van de Maasdekenfabriek. In een telefoongesprek vertelde zij maar een enkele keer in Maassluis geweest te zijn. Maar zij kon zich, als kleine meid, nog wel de eerste steen legging van het nieuwe gebouw voor de Maasdekenfabriek aan de Industrieweg herinneren. En zij wilde graag weten waar die steen,

die gelegd was door haar oom André, gebleven was. Toen ik haar een foto van deze steen mailde en haar vertelde dat ik de steen gezien had bij Smit Maassluis was zij zeer verrast.

Toen hij dit hoorde nodigde Henk Smit prompt haar en mij uit om aanwezig te zijn op het feest ter gelegenheid van het 111-jarig bestaan van zijn onderneming. Bij die gelegenheid heeft hij haar de steen overhandigd.

Na deze overhandiging kreeg ik van mevrouw Van Zwieten een fotoboek te leen over de bouw van de Maasdekenfabriek en de eerste steen legging op 1-9-1955. Deze foto's bleken weer een waardevolle aanvulling op het digitale fotoarchief van de vereniging en onze kennis van de Maasdekenfabriek.

Zo zie je hoe de HVM het heden en verleden met elkaar in contact kan brengen.

Smit Maassluis 1900-2015, Sterk staaltje...

Het eerste concept van dit boek werd gemaakt door de huidige directeur Peter Smit met zijn zusters Thea en Marianne en broer Wolter. Dit concept werd Henk Smit tijdens zijn afscheidsreceptie, als directeur, in april 2015 aangeboden, samen met een sculptuur genaamd 'Samen de handen ineen'. Henk Smit heeft daarna, met Fred Louter van uitgeverij Retrovision, de geschiedenis aangevuld en voltooid. Het boek verscheen op 11-3-2016 en is aangeboden aan familie, vrienden en de Historische Vereniging. Wie meer wil weten over de geschiedenis van deze onderneming en de wederwaardigheden van de familie Smit raad ik aan dit boek aan te schaffen. Het verhaal over Smit dat ik maakte na mijn onderzoek in 2011 heb ik gecorrigeerd aan de hand van dit boek.

Het huidige gebouw van Smit aan de Industrierweg.

DE KOUWE CIGAAR

Leendert Pieter Buitelaar

Door: Willem A. van der Hidde

Het zal u niet moeilijk vallen uit de titel en ondertitel van het verhaal een bijnaam te halen. Maar wie was Leendert Pieter Buitelaar? Stadgenoten zullen in de titel ook de huisnaam van het pand Noorddijk 75 herkennen, want deze woning is naar L.P. Buitelaar vernoemd. De naam *De Kouwe Cigaar* werd door de huidige eigenaar, Jos Krieger, in 2011 in sierlijke, goed leesbare letters op de pui geschilderd. Hij legde daarmee een stukje geschiedenis vast.

De sigaar mocht nooit branden

In dit pand woonde onze hoofdpersoon, Leendert Pieter Buitelaar, vanaf het moment dat hij het huis aan de Noorddijk Wijk E nr. 33 in 1894 liet bouwen tot aan zijn overlijden. Hij kreeg zijn bijnaam *De Kouwe Cigaar* omdat hij

Het pand De Kouwe Cigaar aan de Noorddijk 75 in 2016.

graag sigaren rookte en altijd een stompje van het rookgerei in zijn mond had. Maar op zijn boerderij kon er wegens brandgevaar onder geen voorwaarde gerookt worden. Open vuur was niet toegestaan. Niemand mocht dat, dus ook hijzelf niet. De sigaar bleef koud. Het was je geraden hem niet met zijn bijnaam aan te spreken!

Na zijn overlijden bleef het pand in de familie. Het werd van af 1929 een aantal jaren in tweeën bewoond. In plaats van de ene voordeur kwamen er nu twee. De aanpassing was, volgens Dirk de Pagter uit de USA, uitgevoerd door zijn vader, timmerman De Pagter. In het benedenhuis woonde de broer van Leendert Pieter, Pieter Buitelaar (1842-1928). Boven ging het gezin van kapitein A. Slijp wonen, die gehuwd was met de dochter van Pieter. In dat gezin werd in 1932 dochter Adrie Slijp geboren. Van haar stamt deze aanvulling.

De familie

Leendert Pieter Buitelaar leefde van 1841 tot 1927. Hij stamde uit een oud Maassluis' geslacht. Hij werd echter te Naaldwijk geboren als zoon van Pieter Buitelaar (1814-1865) die een agrarisch beroep uitoefende in het Westland, namelijk te De Lier.

Leendert Pieter huwde te Maassluis in 1870 met Maartje Stigter (1848-1890) die een geboren Maassluisse was. Het echtpaar kreeg twaalf kinderen, drie zoons en negen meisjes. Hij was mijn overgrootvader van moeders kant en zijn woorden en daden werden na zijn overlijden vaak aangehaald omdat hij een markante figuur geweest was.

Zowel onze hoofdpersoon als zijn vader begonnen hun werkzame leven als *bouwmansgezel*. Dat wil zeggen als boerenknecht, maar beiden klommen op tot zelfstandig *bouwman* ofwel boer.

Vast staat dat onze hoofdpersoon zeer ondernemend was, zeg maar gerust dat hij een gedreven man was. Hij was streng voor zichzelf en eiste ook nauwgezetheid en vlijt van anderen. Als een kind van hem thuis of in het werk de trap op liep diende dat niet stap voor stap, of, nog erger, sloffend te geschieden, maar: hop, hop, hop. Om het tempo aan te geven klapte hij daarbij in zijn handen. Deed je het niet, kon je het over doen!

Bezoek van Koningin Wilhelmina aan Maassluis in 1924.
Voor pand Noorddijk 75 staat links Leendert Pieter Buitelaar
en rechts zijn broer Pieter Buitelaar.

Verschillende bezigheden tegelijkertijd

Na bouwmanngeszel werd Leendert Pieter Buitelaar zelfstandig veehouder, maar ook logementhouder, tapper en stalhouder in De Zon aan de Noorddijk Wijk E 29. Voorts was hij kolenhandelaar (dit weten we omdat Jan van Heijst in een advertentie meedeelt dat hij de zaak van zijn zwager, L.P. Buitelaar, zal voortzetten), pachter van het vuilnisophalen en bood hij zijn diensten aan om de netten van de visserij te drogen op zijn land. Immers, zijn weiden grensden aan de Noordgeer, het water waar 's winters haringloggers werden opgelegd, zoals oude beelden ons laten zien. Opmerkelijk is dat de meeste werkzaamheden door hem tegelijk werden ondernomen.

Zijn veehouderij was gelegen in de Kapelpolder aan de noordwestzijde van de stad en grensde aan het land van Sonneveld van boerderij De Buis. Aan de stadzijde grensde zijn land aan de Roggekade die langs de Noordgeer liep. Na 1893 zal de spoordijk naar Hoek van Holland de zuidgrens bepaald hebben. Hoe de grenzen precies liepen is mij niet bekend. Het is het land waarop later de opgespoten wijk het Stort is gekomen. Het grasland werd enkele meters hoger een zandvlakte en de boerderij moest wijken. De grond van het bedrijf was geen eigendom, maar werd gepacht van de welgestelde Rotterdamse familie 's Jacob.

De onteigening zal hen nog welgestelder gemaakt hebben. Trots werd in de familie verteld dat mijn overgrootvader voor de onteigening begin

Aansichtkaart van de Noordgeer met café De Zon en molen De Arend. In het midden de schuren op het land van Buitelaar in de Kapelpolder.

20e eeuw wel 70 koeien had. De grote bloei zal vooral tijdens WO I ontstaan zijn. De boerderij werd hoofdzakelijk gedreven door zoon Maarten Buitelaar (1878-1971) en een knecht genaamd Sluyter.

De periode in De Zon

Leendert Pieter Buitelaar woonde zelf niet op de boerderij, want er was in zijn tijd geen woonhuis bij de stallen nabij molen De Arend, ook Noordmolen genoemd. Een oud schilderij laat over het water van de Geer café De Zon, de Noordmolen en de oude stal van de boerderij zien. Café de Zon was buitendijks gelegen ongeveer op de plaats waar de Wedde de Noorddijk ontmoet.

Echtgenote Maartje Stigter en de dochters dreven het café en logement. Een knecht reed op verzoek met een koets uit de stalhouderij, welk gebouw rechts tegen het grote pand aanleunde. Er was een theekoepel met uitzicht over het water en binnen waren een biljart en vergaderzalen. Het café werd ook gebruikt voor openbare verkopen, zoals we in een dagbladadvertentie uit 1867 lezen: een goed onderhouden overdekte Westlandse schuit van 21 tonnen werd door notaris Reeser in Logement De Zon openbaar verkocht. Leendert Pieter Buitelaar verdiende zijn geld alle zeven dagen van de week, iets wat te Maassluis niet iedereen hem durfde nadoen. Zondag was rustdag. Maar de koeien moesten op zondag gemolken worden en het koetsje reed op zondagen niet voor niets als de dominee gehaald en gebracht moest worden.

Schilderij van De Zon. (door W.B. Tholen)

Wonend in De Zon was het Buitelaar mogelijk met zijn roeiboort de Noordgeer dwars over te steken om op zijn land te komen. Een korte wandeling maken over de Noorddijk kon natuurlijk ook. Een ansichtkaart uit 1901 laat de stallen zien, zoals ook een iets vroegere familiefoto uit de erfenis van mijn oma Anna Buitelaar laat zien dat er twee nieuwe stallen waren, verschillend van die op het schilderij door Tholen.

De veranderingen

Toen Leendert Pieter Buitelaar in 1890 weduwnaar was geworden van Maartje Stigter veranderde er veel. De organisatie van De Zon liep vast. Hij vroeg in 1893 bouwvergunning aan bij het Hoogheemraadschap voor de bouw van een huis aan de Noorddijk. In 1895 huwde hij Josina Verkade. Zij zou in 1915 overlijden, merkwaardigerwijze op huisnummer 48, een huis tegenover De Zon. Daar stonden toen zes huizen. Ook zij had al in 1894 toestemming voor een verbouwing aangevraagd bij het Hoogheemraadschap voor een ander pand aan de Noorddijk. Het zal haar eigen huis op nr. 48 geweest zijn. Hij trouwde dus met zijn overbuurvrouw. Hij overleefde haar twaalf jaar.

Deze Josina Verkade wilde wel huwen, maar had zo haar eisen. Uit overlevering weten wij dat zij ten eerste niet in De Zon wilde wonen en werken. En ten tweede bedong ze dat haar oude vader in het nieuwe huis een eigen kamer kreeg, wat een kleine verbouwing van huisnummer 75 ten gevolge had. Haar vader was employee geweest bij de Touwfabriek die het kantoor links onderaan de Wedde had. En aldus geschiedde. Leendert Pieter, die nooit gecommandeerd werd, verkocht voor het huwelijk café De Zon aan de Maassluisse familie Zwaard.

De Zon werd eind 20e eeuw gesloopt, maar pand Noorddijk 75 staat er heden nog fier bij en draagt nu zijn naam ... nou ja, zijn bijnaam.

De naam Buitelaar

In de genealogie van Het Geslacht Buitelaar uit 1984 hebben de auteurs Johan en Ar Buitelaar zich al in het begin van hun degelijk werkstuk beziggehouden met de verklaring van de naam van hun geslacht. Wie of wat is een buitelaar? Ze vonden wel acht betekenissen zoals 'een klein botertonnetje', een 'dolfijn of tuimelaar', maar niets was overtuigend. Ikzelf vond nog een 'bolvormig tulbandachtig brood' uit Haaksbergen in Overijssel dat 'buitelaartje' heette, wat al helemaal niet te verklaren is. Maar hierna volgt mijn taalkundige veronderstelling van de herkomst van de naam.

Buitelaar is een naam ontstaan uit het woord Buitenlander

Op soortgelijke wijze zijn in de loop der tijd in ons taalgebied door samen-trekking van laatste lettergrepen(-ander werd -er of -aar) eveneens ontstaan:
Brabander werd Braber
elkander werd elkaar
Hollander werd Hollaar

Verkoop van Koffiehuis en Logement De Zon.

Buitenlander werd, zo veronderstel ik, Buitelaer en Buitelaar. Was er een voorouder afkomstig uit het buitenland? Lang geleden, meer dan tien geslachten terug? Geschreven bronnen zijn er niet, maar ...

DNA-onderzoek

Een aanwijzing geeft mijn eigen DNA-onderzoek. De laatste jaren is er veel voortgang geweest in het onderzoek naar niet alleen de *verwantschap* van mensen, maar ook naar het bepalen van de *geografische herkomst* van personen. In het DNA van mij en mijn voorouders van moederszijde,

Zomer 1891. Het gezin van L.P. Buitelaar voor zijn boerderij te Maassluis. Staand rechts vader L.P. Buitelaar. Zittend midden dochter Anna Rodenburg-Buitelaar met de foto van hun in 1890 overleden moeder Maartje Stigter.

zogenoemd matriarchaal DNA, kwam naar voren dat mijn geografische wortels verwezen naar een herkomst uit Noord-Spanje en/of de noordkust van de Middellandse Zee. Hoe gering wellicht ook, na tien of meer geslachten is dat op die manier nog steeds aantoonbaar.

De gevonden uitkomst zal behalve voor mij ook voor mijn verwanten gelden. Een tweede test door een mannelijke Buitelaar zou het kunnen bevestigen. Zo'n test is heden niet meer kostbaar. Ik vermeld erbij dat de vroegste Buitelaren zeelieden waren die reizen naar Zuid-Europa uitvoerden. Pas na 1800 werden zij agrariërs.

Uiterlijke kenmerken

Ik heb onze hoofdpersoon Leendert Pieter Buitelaar, mijn overgrootvader, niet zelf gekend, maar wel zijn kinderen. Dat waren mijn oudooms en oudtantes, ik kende hun kinderen. Op de zondagse familiebijeenkomsten in het huis van mijn grootouders, kapitein Willem Roodenburg en Anna Buitelaar, werd koffie gedronken, later gevolgd door een glaasje jenever, advocaat of boerenjongens. Dan kwamen de tongen los. Zij praatten over alles en nog wat en kinderen, op de houten bank gezeten, moesten zich koest houden. Maar ze observeerden wel.

Mij viel als kind al op, en ook later, dat de familieleden van grootmoeders kant zelden of nooit blond haar en blauwe ogen hadden, maar in tegendeel licht mediterrane trekken vertoonden. Zij hadden onder andere donker haar, een donkere kleur ogen en iets meer pigment in de huid dan de doorsnee plaatsgenoot. Daar is natuurlijk niets mis mee. Kijk maar naar het doen en laten van Leendert Pieter.

Ik beschouw het bewijs als bijna rond, maar de veronderstelling is er wel.

Januari 2016

Bronnen:

Eigen waarneming

Familieverhalen

Genealogie uit *Het Geslacht Buitelaar*, Johan en Ar Buitelaar, 1984

Naspeuringen door Dirk Fortuin

Jos Krieger, Dirk de Pagter

Het Maassluisse en Westlands Archief